

Секція: Психологічні науки

Щербан Тетяна Дмитрівна

доктор психологічних наук, професор кафедри психології

Мукачівського державного університету

м. Мукачево, Україна

Гоблик Володимир Васильович

доктор економічних наук, доцент кафедри менеджменту та управління

економічними процесами

Мукачівського державного університету

м. Мукачево, Україна

Щербан Ганна Вікентіївна

старший викладач кафедри початкової та дошкільної освіти

Мукачівського державного університету

м. Мукачево, Україна

ОКРЕМІ КРИТЕРІЇ СИСТЕМИ ПРОФВІДБОРУ

Одним із критеріїв, що ілюструє важливість підготовку якісних кадрів є фактор відповідальності до здійснення професійної діяльності. Професійна готовність виражається передусім в тому, щоб оперативно приймати доцільні рішення у постійно мінливих умовах, беручи на себе відповідальність як за сам процес, так і за наслідки тих чи інших дій.

Проблемою представленого дослідження виступає вивчення відповідальності фахівців як найважливішої умови їх професійного зростання. Для професійної діяльності характерним є високий рівень відповідальності. Актуальність представленого дослідження ще й в тому, що проблема формування готовності не стала частиною професійної підготовки майбутніх економістів, має як недостатнє як теоретичне, так і практичне обґрунтування.

Мета дослідження – виокремити психологічні особливості відповідальності як основного критерію у системі професійного відбору.

У літературі зазначається, що необхідною умовою успішного оволодіння професійною майстерністю є високий розвиток вміння чинити відповідально. Дослідження проблеми психологічної готовності фахівця до діяльності (в контексті структурування чинників професійної придатності) знаходимо в роботах Б.Г. Ананьєва, Г.О. Балла, О.О. Бодальова, Б.С. Братуся, Н.Ю. Волянюк, В.І. Гордієнко, Є.О. Клімова, Л.М. Карамушки, С.Д. Максименка, Л.М. Мітіної, Л.А. Снігур, Т.С. Яценко та ін.

Ряд авторів (М.Н.Берулава, Є.П.Льїн, В.М.М'ясищев) відмічають, що професійна відповідальність здебільшого пов'язана з локусом контролю та успішністю в системі професійної діяльності. Розвиваючи її, в особистості з'являються навички прогнозування, цілепокладання; відбувається процес формування життєвих і професійних планів; розвиваються вольові якості фахівців. Вивчення відповідальності особистості, як основного критерію системи профвідбору, безпосередньо пов'язане з дослідженням локусу контролю. На емпіричному рівні для вивчення даного феномену застосовано методика дослідження рівня суб'єктивного контролю (РСК) Є. Бажин, Є. Голінкіної, О. Еткінда. Процедура дослідження за методикою РСК відбувалась на досліджуваних 180 студентів (1-го та 5-го курсів) Мукачівського державного університету різних спеціальностей.

Отримано наступні емпіричні результати. Студенти-першокурсники переважно не вважають себе здібними контролювати події, ситуації, власне життя. У студентів 1-го курсу, спостерігається достатній рівень ідентифікації своїх досягнень з критеріями успішності в сім'ї, що в свою чергу, стимулює до інтернального типу сприйняття відповідальності в сфері сімейних стосунків ($X_{\text{сер}} = 6,28$ ($\sigma = 1,65$)).

Порівняно з першим курсом, у випускників спостерігається зниження загального рівня інтернальності, що тягне за собою дисгармонію в цілісному механізмі цілепокладання, мотивації, самоідентифікації. Студентів-випускників характеризує як таких, які схильні приписувати відповідальність за неуспішні події іншим людям чи вважати їх результатом невезіння. А це, в свою чергу, не

дозволяє повноцінному формуванню Я-успішного як в загальному, так і в професійному контексті. Результати отриманих досліджень характеризують схильність у студентів 5-го курсу приписувати більш важливе значення зовнішнім обставинам – керівництву, товаришам по роботі, везінню-невезінню.

Отже, на основі отриманих результатів, можна зробити висновок про те, що у студентів старших курсів спостерігається значний зсув у напрямку екстернального контролю, що в цілому негативно позначається на формуванні рівня відповідальності та тягне за собою неготовність особистості до розвитку професійно-важливих якостей майбутніх фахівців взагалі та психологічної стійкості зокрема. Адже, якщо у професійній діяльності розраховувати на інших, на зовнішні обставини, то і будь-який неуспіх переживається більш болюче, сприймається як «велика не справедливість щодо себе». Іншими словами, психологічний факт перенесення відповідальності на інших людей сприяє розвитку синдрому емоційного вигорання.

Проведений аналіз емпіричних досліджень підтверджує, що відношення особистості до виконуваної діяльності в майбутньому є прямопропорційним ступеню усвідомлення індивідом обов'язків і оволодінням усвідомленими завданнями у процесі формування готовності до професійної діяльності. Таким чином, слід підкреслити, що процес якісного становлення суб'єкта професійної діяльності та розвиток його професійного майбутнього багато в чому залежить від розвитку рівня відповідальності. Об'єктивізація виявленого загального рівня локусу контролю оцінки психологічних особливостей досліджуваних в ситуації профвідбору сприяє підвищенню достовірності діагностики професійно-важливих якостей індивіда. Це розкриває нові перспективи в професійному відборі спеціалістів будь-якої сфери діяльності людини.

Результати емпіричного дослідження дозволили виокремити якості особистості, які впливають формування відповідальності. Отримані результати дослідження також свідчать про необхідність систематичної роботи зі студентами щодо розвитку відповідальності уже під професійної підготовки.

Література:

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф // науч. ред. Л. И. Евенко. – М. : Экономика, 1989. – 519 с.
2. Психология : учебник для экономических вузов / под. общ. ред. В. Н. Дружинина. – СПб. : Питер, 2000. - 672 с.
3. Субботин В. Е. Контроль и планирование поведения / В. Е. Субботин // Современная психология : справочное руководство // под ред. В. Н. Дружинина. – М. : Инфра-М, 1999. – 687 с.
4. Файоль Анри Общее и промышленное управление / Анри Файоль – М. : Контроллинг, 1992. – 111 с.